

Благој СТОИЧОВСКИ

ШВЕДСКО-НОРВЕШКИ ДОКУМЕНТ ЗА МАКЕДОНИЈА ОД 1904 ГОДИНА

Познато е дека последиците по задушвањето на Илинденското востание тешко се одразиле врз животот на македонскиот народ. По престанувањето на востаничките акции престанале и вооружените дејствија. Тоа го користувале турските власти, кои со сета своја свирепост, тортура и жестина се нафрлиле врз незащитеното население. Тие репресалии биле спроведувани со палење на села и сиот селски имот. Се засиле разбојништвата, и тоа во разни видови. Најмногу на удар биле краиштата од западна Македонија каде што грабеле и пустошеле разбојнички банди, разни групи и башибозуци.

Мошне карактеристична појава за состојбата во Македонија по Илинденското востание претставувало емигрирањето и бегалското движење. Причините за иселувањето лежеле, главно, во неподносливиот османлиски режим, во непостоењето на лична сигурност и во постојаното продолжување на немирната, бунтовничка состојба. Голем број Македонци се иселувале во прекуокеанските земји, а дел од нив емигрирале и во балканските земји (Грција, Бугарија, Србија и Романија).

Со цел да се подобри состојбата во Македонија, некои сили презеле мерки за донесување на нови реформи. Меѓу нив најзаинтересирани биле Австро-Унгарија и Русија. Затоа и нивните обиди да донесат погодни реформи за Македонија се очекувале со интерес од прогресивната светска јавност, а исто така и од Македонците. Во врска со ова, привлекува внимание средбата на рускиот цар Никола II со австро-унгарскиот император Франц Јозеф, а како резултат на тоа биле донесени Мирштегските реформи.¹⁾ На 2 октомври 1903 година била донесена реформна програма за Македонија.

По низа одлагања Портата била принудена да ги прифати реформите, чијашто содржина се состоела во назначувањето на двајца цивилни агенти на Австро-Унгарија и на Русија за маке-

---

¹⁾ За Мирштегските реформи и насилствата што биле вршени врз населението во Македонија се дадени повеќе податоци и во прилогот.

донските вилаети при главниот инспектор Хилми-паша. Основата на овие реформи била фундирана врз британскиот предлог за реформи од 1903 година. Но иако ги прифатила, таа не се согласила веднаш и со нивното спроведување во дело, туку повторно ги одлагала работите преку разни состаноци и советувања. Поради тоа цивилните агенти ја започнале својата дејност во Македонија во втората половина на јануари 1904 година. На теренот на Македонија цивилните агенти имале неограничени можности за дејствување. Тие често патувале низ Македонија и го следеле изведувањето на реформите.

Реформните акции се однесувале само на определени прашања, а не и на промената на основните работи, кои би воделе кон смирување и подобрување на ситуацијата. И покрај интервенцијата на силите, било очигледно дека македонскиот народ не почувствувал од тоа никакво поголемо подобрување. Османлиските владеечки кругови и натаму господареле со македонската земја. Меѓутоа, Мирштегските реформи сепак имале значење за Македонија, бидејќи била зачувана нејзината целост, се афирмирала нејзината борба за слобода и Европа поблиску ги запознала нејзините желби и потреби.

Станува збор за еден извештај, мошне обемен со податоци и интересен, пред сè, за проучување на состојбата на Македонија по крвавото задушување на Илинденското востание. Во извештајот посебен акцент и внимание е посветено на прашањата во врска со преземените мерки за спроведување на реформите во македонските вилаети, за зафатите за реорганизација на турската жандармерија, репресалиите што ги преземале Турците против незащитеното население, беззаконието што владеало во тоа време, дејноста на цивилните агенти, тешката финансиска состојба на Европска Турција, разните духовни струења и пропаганди во Македонија и слично.

Во врска со националниот карактер и именувањето на македонското население, нужно е да нагласиме дека тоа во овој извештај се споменува како бугарско, грчко или српско, во зависност од тоа чија пропаганда, црква или четничка акција успеале да создадат упориште во одделни делови на Македонија.

Извештајот е пишуван на рака на шведски јазик. На наша молба тој беше преведен на англиски јазик од страна на акад. проф. д-р Ерјан Линдбергер, научен секретар на Шведската кралска академија за литература, јазик, историја и старини.²⁾

---

²⁾ Проф. д-р Ерјан Линдбергер, како гостин на Македонската академија на науките и уметностите, престојуваше во Скопје на 6 декември 1979 година, во рамките на манифестацијата „Шведска вчера и денес“, што се одржа од 26 ноември до 16 декември 1979 година во Скопје. Тој со задоволство ни го отстапи овој ракопис.

Овој извештај за Македонија, што се чува во шведскиот воен архив Krigsarkivet, Stockholm, е заведен под сигнатурата Generalstabens Statistiska arkiv, serie E I b, vol. 34 a 1904.

Автор на текстот е норвешкиот жандармериски капетан Карл Ингвар Нандруп.³⁾ Веројатно, таму имало многу извештаи. Нандруп споменува еден извештај што го напишал во мај 1904 година, но во воениот архив не постојат траги од него.⁴⁾

Извештајот бил упатен и примен од страна на норвешкиот и шведскиот крал Оскар II.

Во оваа прилика сакаме да му изразиме благодарност на акад. Ерјан Линдбергер, научен секретар на Шведската академија за литература, јазик, историја и старини од Стокхолм, за неговиот напор да го пронајде овој документ и да го преведе на англиски јазик, за наши потреби.

Поради изобилството на податоци, го приложуваме интегралниот текст на целиот извештај⁵⁾, како и две фотокопии на шведски јазик.

П Р И Л О Г

Ракописна белешка на еден архивист:

ИЗВЕШТАЈ НА ЖАНДАРМЕРИСКИОТ ОФИЦЕР ВО ТУРСКА СЛУЖБА, НОРВЕШКИОТ КАПЕТАН НАНДРУП, ЗА ПОЛОЖБАТА ВО МАКЕДОНИЈА
БРОЈ 7.

Скопје, 30 декември 1904 г.

Ваше Величество,

Кога минатиот мај имав чест на Вашето Величество да му поднесам скромен извештај за положбата на Балканскиот Полуостров, јас напмнав дека изразувам надеж дека новодонесените прописи за реформата, австро-унгарските и руските цивилни агенти, и италијанскиот генерал, би можеле наскоро да ја изменат очајната состојба во Македонија.

³⁾ Всушност, овој норвешки офицер, дошол во Македонија под ведомството на Шведска и Норвешка, кои тогаш биле во заедничка унија, и е назначен во турската служба, односно во турската жандармерија, како резултат на „падарските реформи“ од февруари 1903 година. (Х.А. — Полјански, Шведски документи за историјата на Македонија, Нова Македонија, 13.XI 1960, 8).

⁴⁾ Според Ерјан Линдбергер, овој извештај по сè изгледа дека е единствениот документ за Македонија што се чува во Шведскиот воен архив.

⁵⁾ Интегралниот текст на извештајот е преведен од авторот на прилогов, Благој Стоичовски.

Исто така, европскиот печат во последно време објави еден извештај од тие цивилни агенти, во кој сегашната состојба и напредувањето во извршувањето на Реформата се насликани како задоволителни. Очеvidно, овој извештај бил напишан со цел да се смири јавното мислење во Европа, кое би можело да биде вознемирено од дневните прикази во списанијата за убиствата и свирепоста; понатаму е даден опис на тоа како на цивилните агенти им е дадено прилика да интервенираат во турската администрација и да извршуваат извесна контрола. Се вели дека имало ситни исправки во администрацијата, во спроведувањето на законот и собирањето на даноците и дека реорганизацијата на жандармеријата прави континуиран напредок. Ова, во врска со сегашната состојба на европските официјални застапници — се вели во поднесокот на извештајот — насекаде му влеало на народот зголемено чувство на безбедност и мошне многу ја подобриле положбата. Еден голем број од нив, кои минатата година избегаа во Бугарија, се вратија, а изгорените села се обновени. Во извештајот се нагласува дека сепак донесувањето на Реформата сè уште наидува на тешкотии. Наместо на работата на Европските сили да им се даде поддршка и голема помош, властите се среќаваат со активен и пасивен отпор, а старата несредена состојба во администрацијата и понатаму продолжува. Исто така работата, се вели во извештајот, не напредува поради економската состојба и поради револуционерната пропагандна активност и непријателствата од страна на христијанските групи.

Ако овој извештај е барем делумно точен, Вие би можеле да речете дека решавањето на македонското прашање е на добар пат да се оствари и дека европската дипломатија извојувала победа со Мирџштегската реформа. Жалам што морам да кажам дека ние, кои сме во најтесна врска со овие настани, не сме во можност да го забележиме ни најмалиот знак на некое подобрување; напротив, морам да потврдам дека вистинската состојба е полоша од порано. Според мене, извештајот на цивилните агенти е напишан со цел да ја измами Европа и да го покрие жалниот неуспех на Мирџштегската програма и тажната комедија одиграна од страна на Големите сили на Балканскиот Полуостров.

Ќе ви дадам еден пример за неверодостојноста на извештајот: речено е дека поголемиот број од бегалците се вратиле и дека се обновени изгорените села. Во 1903 година, според статистичките податоци, 198 христијански села беа разрушени, 12.241 куќа беа изгорени, 70.000 луѓе беа прогонети од своите домови, 30.000 избегаа, а 1.500 души беа затворени. Само 6.000, или 20%, се мисли дека се вратиле, но тие се необезбедени со стан и храна. Парите што ги одобри турската влада одвај беа доволни

за исхрана на жените, децата и старците во текот на зимата; тие не беа доволни за обновување на нивните куќи.

Всушност, ништо не се измени. Султановиот дворец сè уште се меша во работите на администрацијата и држи многу шпиони, кои во потполност го спречуваат извршувањето на Реформата. Пљачкашки банди крстосуваат низ земјата, кои дење убиваат и прават насилства, врз кои турската власт не презема никакви санкции. Работата на судот е од лоша полоша, а селаните се подложени на тешки даноци. Оние кои ги гледаат сите овие работи одблизу велат дека цивилните агенти се заслепени од Хилми-паша и дека се поставени во една безнадежна и неподнослива положба.

Извештајот на цивилните агенти, главно, споменуваа три работи што се однесуваат до извршувањето на Реформата: отпорот на турските власти, лошото стопанство и пропагандата на револуционерите и непријателствата од страна на христијанските групи.

Порано мислев дека турските власти ќе сфатат колку е сериозна положбата, ќе се откажат од нивниот отпор и приврзаност и засилено ќе ја поддржуваат работата на големите сили. Сепак, ова не се оствари; мој впечаток е дека пониските власти не добиле упатства да се даде ниту најмалата можна поддршка за остварувањето на Реформата. Дознав дека Хилми-паша наредил сите командири на жандармеријата да им дозволат на странските офицери да се запознаат со сите можни внатрешни работи на воените контингенти и за тоа што се случувало во одделните области, за убиствата, безредијата и слично.

Финансиската состојба изгледа е полоша од кога било порано, иако воените сили се намалени за еден мал дел во споредба со минатата година. Умерените пресметки даваат податоци дека буџетот на три провинции треба да се зголеми за најмалку 15 мил. франка годишно, бидејќи со тоа би се покриле реалните трошоци, а овој вишок единствено може да се зголеми под раководство на една мудра влада. Минатата година беше мошне успешна; трговијата цутеше, а жетвата беше мошне богата, а како последица на тоа беа зголемени даноците, но сепак благајните на провинциите се празни и немаат доволно средства за редовните трошоци. Ниту до ноември офицерите во армијата и другите јавни функционери не ги примиле своите плати за јуни, а во декември за јули; во двата случаја тие примиле плати намалени за 20%. Единствено кои редовно добиваат плата се службениците во жандармериските служби. Во поглед на нив, Високата порта, на барање на Големите сили, била обврзана да направи аранжман со Отоманската банка да се исплатат платите. Последиците сè, се разбира, едно општо незадоволство. Војската, на чело со офицерите, прават нареди, наоѓајќи се пред бунт, за да ги добијат своите плати, а цивилните

слуги се препуштени сами на себеси. Но што ќе работат сиромашните? Тие имаат жени, деца, кои плачат за леб; пари мора да има; ако тие не можат да ги добијат со милост, тогаш не постои друг начин отколку да ги добијат со сила. Што станува со сите пари? Не е лесно да се каже. Сигурно, еден голем дел одат за Цариград, за потребите на султанот и на дворот. Така, пред кратко време, по повод празникот бајрам, сите провинции, вклучувајќи ја и Македонија, морале да испратат пари за Цариград, а турските службеници овде проценуваат дека сумата што беше испратена на високите функционери на султанот изнесувала околу 25. мил. франка. Јас не можам да сфатам како Големите сили можат да очекуваат дека работите ќе тргнат на подобро, кога се случуваат вакви работи. Според моето мислење, првата реформа би морала пред сè, да биде реконструкција на јавните финансии. Сигурен сум дека на Македонија, доколку ѝ се даде соодветно финансиско работење, би можела да оствари извесен вишок во нејзиниот буџет, а тие средства можат да се искористат за подобрување на комуникациите, за обработка на земјата, за купување на земјоделска опрема, за пошумување и сл. Под едно такво раководење, за време од десет години, земјата би била како градина, а не Елдорадо. Сепак, изгледа дека Високата порта не им ги исплатува платите на функционерите и дозволува сè да се распадне, велејќи дека сите пари се потребни за одржувањето на полициските служби, за странските офицери и за други работи по барање на Големите сили, кои се непотребни, според мислењето на Турците.

Состојбата на јавната безбедност во сегашниот момент е полоша отколку што таа беше кога јас дојдов овде. Минатата година, делуваа големи организирани банди; тие вршат напади на различни места и ги обвинуваат Турците за нивната неподнослива свирепост. Оваа година има помалку банди, со помалку членови и тие, изгледа, како да работат неорганизирано и без план, но наспроти тоа владее општо беззаконие. На никого не му е безбеден животот, а секако и неговата националност; секаде и во секое време на денот се случуваат убиства и насилства. Во последните месеци не поминал ниту еден ден без да се случи едно или неколку убиства во оваа област. Не е подобро ниту во другите области. Изгледа дека сите националности во Македонија се креваат на востание, една против друга.

Причините за овие безредија се, пред сè, активноста на револуционерната пропаганда, така што судирот меѓу неколку христијански групи, националната и црковната нетрпеливост меѓу Грците, Бугарите, Србите и Власите, понатаму омразата на Албанците кон христијаните и на крајот ослабеноста на турските власти и недостатокот од желбата за моќно дејствување.

Револуционерните комитети не ја постигнале својата цел, иако тие успеале да се ослободат од турската доминација; тие имаат желба, дополнително, да ја направат Македонија бугарска. Сепак, нивни противници не се само Турците, туку сите припадници на православната црква: Грци, Срби, Власи. Минатата година, нивната прва желба и цел беше субверзијата на турската доминација; како последица на тоа, тие ги напаѓаа турските села, ги прекинуваа комуникациите и се вклучуваа во борба против турските трупи. Се разбира, вакви нешта малку се случиле оваа година, сепак тешко е да се види некој план. Во поглед на Турците, тие главно се ограничуваат на убиства на одделни личности; тие постојано ги напаѓаат воените контингенти. Така, пред две недели, еден контингент на еден намесник (лефтенант) и 25 војници беа напаѓани од една банда од 200 или 300 души; 8 војници беа убиени, 10 тешко повредени, а останатите заробени. Од друга страна, била планирана активност со цел да се присилуваат православните и да се приклучуваат кон Егзархијата.

Политичките убиства на православните христијани почнаа малку повеќе од пред две години; бројот на жртвите до крајот на 1903 година се проценува на 400; досега, бројот мора да биде најмалку 1000. Обично, почетокот е информација за православните села дека тие мораат да бидат приврзани кон Егзархијата и да плаќаат извесна сума на пари за револуционерната пропаганда — во спротивен случај се предвидени строги казни. Село кое ќе одбие да го прифати ова, ќе биде напаѓано и опустошено, куќите ќе му бидат изгорени, а водачите, посебно свештениците и учителите, ќе бидат убиени. Бандите се познати насекаде со својата свирепост. Пред извесно време тие побараа селото Грчиште¹⁾ да се претвори во егзархиско, а православните учителки да се заменат со егзархиски, иако во тоа село немаше ниту еден единствен Бугарин. Кога тие одбија, селото беше напаѓано ноќе, училишната зграда беше обиколена, полеана со бензин и запалена. Оние што се обидоа да избегаат беа стрелани. Овде беа убиени 3 мажи, 2 жени и 2 деца. Има неколку слични примери. Како резултат на тоа, таму се појавија против-банди, кои напредуваа на сличен начин. Една ноќ, за време на одржувањето на една свадбена свеченост, бугарското село Зелник беше напаѓано од една грчка банда; куќата на младоженецот беше обиколена, а истрели беа истрелани преку прозорците и вратите, 13 луѓе беа убиени — Бугари и Турци — а меѓу нив 3 деца и неколку жени. Тогаш бандата влезе во куќата на свештеникот и ја запали.

Турските власти стоеја комплетно пасивно за време на овие заеднички масакри на христијаните и на албанските напади и

---

¹⁾ Се мисли на селото Грчиште, гевгелиско. Бел. на Б. С.

убиства врз христијаните. За време на нападот на Зелник, еден турски воен контингент беше стациониран само на 2 километри од селото и тој можеше да интервенира. Неговиот главен офицер ги посматраше тие долги престрелки, но не се обиде да преземе никакви чекори, а кога Австро-унгарскиот и рускиот конзул го запрашаа главниот гувернер за настанатата состојба, им беше одговорено дека тоа било некоја мала караница меѓу некои од сватовите. Бандите често ги најавуваат своите планови за напад на некое село неколку недели порано, но властите не се обидуваат да ги спречат овие злодела. Во текот на ноември и декември таму речиси и дневно се случуваа убиства, но во никој случај не беше баран виновникот; очевидно е дека властите не сакаат да ги фаќаат виновниците. Европските жандармериски офицери не сакаат ништо да сторат; тие немаат право да преземаат иницијатива и не се извршна сила, тие се воздржуваат да им приговорат на властите и затоа нема никаков резултат. Единствен начин да се ослободиме од ова беззаконие би било да се воведе воен закон во некои области за покусо или за подолго време. Сепак, ова не може да оди така долго, бидејќи турските власти и обичниот Турчин заеднички мислат дека постојат два вида луѓе: муслимани и пониска класа — христијани и два вида морал, два вида судство, еден за османлиските господари и еден за нивните слуги, христијанската раја.

Постојат неколку причини за оваа тажна борба меѓу христијаните во Македонија. Прво, бугарските комитети се обидуваат да ја побугарат земјата, а тие тоа го вршат без да земаат што и да е предвид. Ставот на словенското население спрема грчкото за подолго време бил прилично распламтив, и не без причина. Можете да замислите дека современите Грци само ги наследиле лошите особини од нивните прадедовци и дека Хорациевото²⁾ „Време на Данаос“ е на сила во вистинска смисла на зборот повеќе од кога и да било. Бугарските банди ја учеле нивната тактика од грчките банди, кои пред десет години се обидоа „да ја елинизираат“ Македонија. Кога овие напори не дадоа никаков резултат, Грците комплетно им се придружија на Турците и им понудија помош против нивните христијански браќа. Ова предизвика голема недоверба меѓу христијаните и Турците.

Понатаму, вие треба да го имате предвид фанатизмот и неумерената политика на екуменскиот патријарх. Откако во средината на XVIII век успеал да се здобие со автокефална црква, патријархот за еден подолг период бил автократ на Балканскиот Полуостров; тој владеел деспотски и не ги земал предвид националните чувства кога доаѓало до исполнување на духовните обврски. Со порастот на националната свест меѓу бал-

²⁾ Всушност, цитатот е од Вергилие. Бел. на Б. С.

канските народи се појавија национални побуди исто така и на духовното поле, чишто резултати беа видливи со воспоставувањето на автокефалност на бугарската црква. Кога екуменскиот патријарх презеде неразумна мерка да го исфрли сето свештенство од оваа црква, тој го изгуби сето влијание врз бугарската црква, а нејзиниот поглавар отседна во Цариград како егзарх, на ниво на патријарх. Одвојувањето резултираше во континуирани борби меѓу приврзаниците на патријаршијата и на егзархијата и тие постанаа двојно фатални за христијанското население, бидејќи патријархот побара поддршка од Турците, а тие уживаа во расцепот. Кога, како што се случува, едно село ќе помине од патријаршиско во егзархиско, патријархот не дозволува селото да ја користи црквата и училиштата изградени со сопствени пари на селаните, па дури иако промената може да биде доброволна; и понатаму, тој ги моли властите да забранат изградба на нови цркви и училишта.

Во последно време се буди националната свест на македонските Ромаџи — Власите — и тие сега бараат автокефална црква со романска литургија — а таа до денеска се изведуваше на грчки јазик. Досега Власите беа сметани за Грци и како сигурни поддржувачи на патријаршијата. Што се однесува на ова вгторото, воспоставувањето на автокефална романска црква би било еден тежок удар. Барањето наиде на силен отпор и предизвика задоволство кое само може да ја влоши положбата на христијаните во поглед на Турците. За извесно време, се пробуди националната свест на Романците, на пример со воведувањето на романски училишта и романските конзулати. Иако така, Романија со една мирна и разумна надворешна политика издејствува неколку предности за нејзините сродници во Македонија. Вие можете да видите оваа, последнава година кога султанот нареди да се формира една мешовита комисија, под раководство на Хилми-паша, за разгледување на барањата за реформа. Еден Влава беше наименуван за член, а во комисијата имаше и по еден Бугарин и еден Грк. Тоа значеше официјално признавање на постоењето на романската националност на Балканскиот Полуостров; пред тоа, тие секогаш биле смешувани со Грците. Во долгиот процес, јас мислам дека не е можно да им се спротивстават на барањата за автокефална црква.

Лошиот став на турските власти за остварувањето на Реформата, а исто така нивната незаинтересираност за убиствата што се случуваат и дење, мора, според мене, во извесни мери да се припише на недостатокот од сила што ја покажаа големите сили. Не претерувам кога велам дека Европската политика во врска со македонското прашање е речиси целосно без успех и дека Мирџиџегската програма за реформа ќе заврши со скандал, ако не дојде до некоја промена во најскоро време. Веќе шест недели јас ја набљудувам работата на цивилните

агенти во близок допир со настаните. Наспроти мојот дневен разговор со овие луѓе, јас не можам да откријам дали воопшто тие нешто сториле. Сигурно, јас слушнав многу разговори за многу нешта што се случиле во Битола и Солун, но увидувајќи дека сето ова што *не е сторено овде*, јас се посомневав дека овој разговор може да биде само една добра *Licentia poetica*. Тоа беше нивна прва посета на овој вилает, но тие не излегоа надвор од градот и одбија да се состанат со селаните, кои беа дојдени да поднесат свои жалби. Нивната главна тема на разговорот беше што претставува скопската котлина и како тие би сакале да се вратат назад во Солун. Имаше само едно лице кое *можеше* да направи нешто и *ќе направеше* нешто — ако добиеш шанса — бидејќи тој ја познава земјата и луѓето одблизу и совршено ги зборува јазиците. Тој човек беше австрискиот конзул Рапапорт; сепак, тој беше сменет откако изјави дека тие *ќе преземат* некој чекор и заменет со еден нов човек, кој воопшто не се интересираше за државните работи.

Во моето претходно писмо до Вашето Височество јас Ви пишував за убавиот впечаток што го остави на мене генералот Де-Џорџис. Претпоставувам дека Вашето Височество сега ги прочитало извештаите во европскиот печат, посебно во англиските весници. Речиси на почетокот тој прави голема грешка. На седницата на меѓународната комисија, кога се дискутирало во Цариград за реорганизацијата на жандармеријата, најнапред се сложи со барањето право за команда на европските офицери така што, на пример, шефот на баталјонот треба да биде европски офицер со тврски шеф како негов заменик. Ненадејно, генералот Де-Џорџис не се сложи по ова прашање и идејата мораше да се одложи. Можете да забележите како сето ова се одвива; европските офицери се држат надвор од тоа што се случува внатре во жандармериските контингенти и сè оди по старо. Наредбите и упатствата што пристигнуваат од генералот Де-Џорџис се непрактични и неостварливи, а училиштата што тој ги основал во Солун се без вредност — така вели еден од лидерите, англискиот мајор Бонам, а истото го мислам и јас од она што го видов од офицерите прегледано од овде. Општо е мислењето дека генералот Де-Џорџис работи повеќе во корист на интересите на Турците отколку како претставник на големите сили, дури тој се чувствува повеќе Турчин отколку самите Турци. Исто така, тие мошне, многу го ценат; тие велат: тој е наш човек. Неговата соработка со Турците доби видлива афирмација. Неговата плата беше двапати зголемена; прво — по неговото отстапување да бара право на команда — 100 тврски фунти (2300 франци) до 150 фунти, и потоа на 170 фунти месечно.

Еден податок за слабоста на Големите сили: овде во Скопје 6 австриски офицери речиси 2 месеца чекаат да бидат при-

мени од Високата порта. Впрочем, бројот на Европските жандармериски офицери треба да изнесува 60; за тоа време беше добиена согласност за еден број од 25 лица. Тогаш, на една конференција во септември, претставниците на Големите сили се согласија на дополнително уште 20; бидејќи 25 беа малку. Ова ѝ беше јавено на Високата порта, која сепак одби да прими поголем број. Времето одминуваше без некаков резултат и одне-надеж, пред два месеца, неколку австриски офицери пристигнаа во Скопје, а неколку — малку подоцна — во Солун. Сега беше гласно објавено дека Високата порта треба да биде присилена да ги прифати новите офицери; ако не беа прифатени за неколку дена, тие ќе беа испратени на служба во униформа од нивната сопствена земја. Но — Високата порта продолжуваше со одбивањето, а новите офицери не беа вратени назад. Тие беа овде речиси два месеца без да работат нешто; луѓето зјапаа во нив како во љубопитни животни, а времето поминуваше со преговори кои се, според моето мислење, на штета на Големите сили. Во последните телеграми се вели дека офицерите ќе бидат прифатени на крајот, но јас не мислам дека тоа му одговара на достоинството на Големите сили кое се изигрува од страна на турската неодговорна жандармерија.

Сепак, не сè само политичарите кои слабо работат. Истиот недостаток на енергија се чувствува и кај офицерите, на кои Големите сили им дале места за да можат да раководат со реорганизацијата на жандармеријата. Општо е мислењето дека најголемата активност се покажува од Австријците стационирани во Скопје. Но и покрај тоа и нивната активност не е толку вредна, што Вие можете да го видите од следниот пример. Во почетокот на октомври јас добив наредба да извршам една инспекција во областа. 18 дена јас работев качен на коњ по врнежливо и студено време, а некои денови работев и по 12 часа. По враќањето поднесов устен извештај за лошите услови и неподносливоста. Австрискиот А.Д.Ц. рече дека е потребно да се преземат итни мерки и ме замоли да изготвам писмен извештај, колку што е можно порано. Јас го доставив до крајот на октомври, но тој сè уште лежи непрочитан и ништо засега не е направено.

Ми беше наредено да изготвам план за поделба на областа на патроли, именувајќи го местото на секоја патрола. Јас морав да проучам 1200 имиња на турската карта и да ги забележам на турски јазик и со латинско писмо, а тоа ми одзеле цели две недели, работејќи од утро до вечер. Австрискиот А.Д.Ц. ми се заблагодари за мојата брза работа. Поминаа шест недели откако ја извршив работата, а пликот сè уште стои неотворен на неговата маса. Од ова можам да заклучам дека неговите упатства се прават со цел работите да доцнат — да изгледаат активни додека, всушност, го одржуваат стаус-свото.

Кога ќе ја оставите работата во својата земја, надевајќи се дека ќе бидете во можност да се искористи вашата способност за да им се помогне на сиромашните луѓе, а се чувствувите понижен да ја играте улогата на статист во една тажна комедија, тогаш нема да ви биде лесно, затоа чезнеам да дојде денот на моето враќање дома. Сепак, дневниот живот овде беше попријатен во текот на последните месеци. Петте австриски офицери, стационирани овде, уште од порано отворија војничка менза и јас бев прифатен како нејзин член и се хранев во неа. Ова е мало подобрување; Австријците се секогаш пријатни луѓе за соработка. Мензата е снабдена со мебел и прислуга од австриското воено министерство; таа е декорирана со убава водена боја на императорот Франц Јозеф, дадена од страна на самиот император. Со цел да се потсетам на фактот дека овде исто така има и претставници од други нации, си дозволувам, со љубезната поддршка на маршалот на судот, полковникот Ловенскиолд, да ја купам најновата слика од Вашето Височество. Таа е сè уште на пат, но се надевам дека ќе пристигне за неколку дена и тогаш ќе ја ставам наспроти сликата на императорот, заградена од убавите „Норвешки мотиви“ на професор Колет.

На крајот, си дозволувам сам да ги изразам моите понизни желби за среќна Нова Година на Вашето Височество и на Обединетите Кралства.

Послушен слуга на Вашето Височество

К. И. Нандруп

Rapport från gendarmofficern i turkisk tjänst, i väntande
på befäl från Nämnden, från förhållande i Makedonien.
N:o 7. Jylland. Den 22. 1866.
Drottningens Råd.

Deres Majestät.

Da jag i Maj Maaned. hade
den äre ut giva Deres Majestät en icke offentlig Be-
retning om Förhållandena på Balkanhalvön, utstälte
jag ett Karta om, at de nystabulerade Organen för
Rättsarbetet, de österriq-ungarska og russiska
Civilagenter, og den italienska General snart skulle
formåa at bringe en Förändring i de förhållande
Förhåll i Makedonien.

Den europaiske Presse har ogsaa
nylig offentliggjort en Rapport fra de nævnte Ci-
vilagenter, hvori de nævnte Tilstande og Re-
formarbejdet Fremadskriden skildres som i det
store og hele sagt tilfredsstillende. Rapporten, der
i almindelighed er fremkaldt for at berolige Stem-
ningen i Europa, der kaistes med en vissern doglige Be-
retninger om Mord og Grusomheder, kunde være ud-
skielig oplyst, skildrer hvorefter Civilagen-
terne har faaet Meddelelse om at ytre sig i
den turkiske Administration og der over en gan-
ske folbar Kontrol. Den anfører, at der er ind-
ført store og væsentlige Forbedringer i Admini-
strationen, i Retspleien og i Skatteindtægtene
samt at Reorganisationen af Gendarmen og
stadige Fremskridt. Med dette, i Forbindelse
med Tilstedeværelsen af de europaiske Offi-
cerer, siges der videre, har overalt frembragt en
øget Folkes og Sikkerhed hos Befolkningen og

KGJL 0083 1905.

Nam man kan forladde Skilling: Hjemmet som indv.
 usere er, i det Maas at kunne anseende sine Samt og
 Krafte til at Gaae et lidende Taak til bederkan, og
 se sig iertrauet til at Spille en Skakidrom i en ynke-
 ly Kæmpe, og i en guldene behageligt, og jeg langst
 efter den Dag, da jeg eller kan satte min Fot paa
 Jord. Det dog lise Liv arten sig iind iind begynde
 i den i det sorte med lidigene. De frem kan fort
 staltidende iderriige Officere har samlet
 en Messe, i hvilken jeg er opbalet som med den.
 De iderriige artid i Bengang er meget behagelig
 Taak, og dette en vassulig Forbering. Messen er
 meget liberalt, pragtfuld udgiet med Skokkum,
 Deres om of det iderriige Krigsministerium,
 og den frydes af et smukt Akvare billedet af
 Kaiser Krautz Josef, stjaenket af Kaiseren selv.
 For at man skal minde, at der ogsa er anset
 Nationalrepraesentat, har jeg tillod mig med
 minilij Bestand af Professore, Oberst Lovensson
 at indgilde det nyeste Billedet af Deres Majestet
 det befaende sig endvid indvortes, men vil for
 skueligvis ankomme om for Dag og vil saa blive
 ophængt vis i vis Kaiserens Billedet angaaet af
 Professor Callets minilid, Norske Maler, hvilket
 jeg ogsa har stjaenket Messen. —

Hildyking tillad mig ^{med} at udtale i min
 dmeligt Gjern om, at det kammeret har man
 bringe Red og Lykke for Deres Majestet og for de for
 mede Riger.

J. Amandamighed,
 H. J. Amandam